

ODPOWIEDNIE DAĆ RZECZY, SŁOWO¹,
CZYLI O KONIECZNOŚCI
PRECYZYJNEGO FORMUŁOWANIA POGLĄDÓW
W PRAWIE KARNYM
NA PRZYKŁADZIE PODŻEGANIA I POMOCNICTWA
DO TYPOW STANOWIĄCYCH
SUI GENERIS PODŻEGANIE I POMOCNICTWO

Magdalena Budyn–Kulik

Katedra Prawa Karnego i Kryminologii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Streszczenie. W orzecznictwie i doktrynie prawa karnego pojawiają się wypowiedzi zdające się sugerować, że podżeganie i pomocnictwo na ogólnych zasadach do czynów zabronionych stanowiących *sui generis* podżeganie lub pomocnictwo nie jest możliwe. Wniosek taki jest błędny; powstaje w wyniku nieprecyzyjnego posługiwania się terminami prawa karnego. Kodeks karny zna trzy takie typy – art. 151 k.k., art. 152 § 2 k.k. i art. 204 § 1 k.k.

Słowa kluczowe: podżeganie, pomocnictwo, samobójstwo, przerwanie ciąży, prostytutka

WPROWADZENIE

Kwestia zasygnalizowana w tytule (podżeganie i pomocnictwo do typów stanowiących *sui generis* podżeganie i pomocnictwo) właściwie dałaby się rozwiązać jednym zdaniem: „Jest możliwe”. Wydawałoby się, że nie ma tu miejsca na jakiegokolwiek wątpliwości, prowadzenie zatem rozważań w tym przedmiocie jest pozbawione sensu. W orzecznictwie pojawiają się jednak od czasu do czasu wypowiedzi, które mogłyby sugerować coś innego. Czyny realizujące typy przestępstw analizowane w niniejszym opracowaniu nie są popełniane często. Z tego względu niewiele jest orzeczeń sądowych, które ich dotyczą. Należałoby zatem oczekiwać, że treść tych orzeczeń będzie formułowana z dużą pieczołowitością. Tak się jednak nie dzieje. Przykładem, stanowiącym zasadniczy przyczynek do sporządzenia niniejszego opracowa-

¹ C.K. Norwid, *Za wstęp (ogólniki)*, w: <http://norwid.klp.pl/a-2487.html> [dostęp: 28.03.2018].

nia jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 marca 2015 r.² czy wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r.³ Wypowiedzi niektórych przedstawicieli doktryny prawa karnego również bywają w tej mierze zwodnicze⁴. Czytając stwierdzenia: „W sytuacji, gdy chodzi o podżeganie lub pomocnictwo do czynu, który po stronie sprawcy nie jest czynem zabronionym, do podżegania i pomocnictwa w ujęciu art. 152 § 2 k.k. nie stosuje się przepisów części ogólnej Kodeksu karnego dotyczących form współdziałania przestępnego, gdyż takie tutaj nie zachodzi”⁵ lub: „Odrębne uregulowanie tej formy popełnienia przestępstwa jest związane z tym, że kobieta ciężarna sama nie realizuje znamion czynu zabronionego. Dlatego też pomocnictwo i podżeganie do takiego czynu nie mogą być karane na zasadach ogólnych”⁶, można odnieść wrażenie, że kwestionowana jest możliwość popełnienia czynu z art. 152 § 2 k.k. w postaci podżegania lub pomocnictwa⁷. Do podobnie błędnych wniosków prowadzi lektura tezy wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 grudnia 2015 r.⁸: „W takiej sytuacji, co oczywiste, do podżegania i pomocnictwa nie stosuje się przepisów części ogólnej kodeksu karnego regulujących formy współdziałania przestępnego, bowiem przy tego typu przestępstwach ono nie zachodzi”.

Omawiane typy rzadko stają się także przedmiotem wnikliwej i szczegółowej analizy ze strony przedstawicieli nauki prawa karnego. W ich wypowiedziach również można znaleźć nieprecyzyjnie sformułowane poglądy na temat możliwości ich popełnienia w postaci podżegania lub pomocnictwa. Przykładem może być pogląd A Zolla, który omawiając znamiona przestęp-

² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 marca 2015 r., sygn. akt II AKa 33/15, LEX nr 1680078.

³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r., sygn. akt II AKa 401/15, LEX nr 2004473.

⁴ Tak np. J. Kosonoga-Zygmunt, *Namowa i udzielenie pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 11 (2015), s. 45.

⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., sygn. akt IV KK 257/14, LEX nr 1941900.

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 marca 2015 r., sygn. akt II AKa 33/15, LEX nr 1680078.

⁷ Uwagi w tej mierze zostały poczynione w niniejszym tekście w oderwaniu od sporu, czym w istocie podżeganie i pomocnictwo są – odrębnymi typami czynów zabronionych czy formami zjawiskowymi. Autorka skłania się ku tej drugiej koncepcji, nie ma to jednak znaczenia dla prowadzonych w tym opracowaniu rozważań.

⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 grudnia 2015 r., sygn. akt II AKa 401/15, LEX nr 2004473. Analogicznie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., IV KK 257/14.

stwa z art. 151 k.k. zdaje się traktować realizację znamienia czynnościowego jako formę przestępnego współdziałania⁹, co mogłoby sugerować, chociaż nie pada *expressi verbis* takie stwierdzenie, że w związku z tym nie można zastosować przepisów o podżeganiu i pomocnictwie na ogólnych zasadach. Jednak w odniesieniu do przestępstwa z art. 152 § 2 k.k., Autor ten nie wyłącza możliwości jego popełnienia w postaci podżegania lub pomocnictwa na zasadach ogólnych¹⁰. M. Królikowski napisał o znamionach czynnościowych przestępstwa z art. 152 § 2 k.k.: „Czynność sprawcza określona w art. 152 § 2 k.k. polega na udzieleniu kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłonieniu jej do tego. Podżeganie i pomocnictwo do takiego czynu nie mogą być karane na zasadach ogólnych, mimo że czynność sprawcza w pełni odpowiada pomocnictwu w znaczeniu art. 18 § 3 k.k. oraz nakłanianiu w ujęciu art. 18 § 2 k.k.”¹¹. Znaczny skrót myślowy stanowi stwierdzenie L. Tyszkiewicza komentującego przepis art. 151 k.k.: „Do podżegania i pomocnictwa nie stosuje się przepisów części ogólnej dotyczących form współdziałania przestępnego, gdyż takie tutaj nie zachodzi”¹².

Z przytoczonych wypowiedzi można by wyciągnąć, wniosek, że popełnienie omawianych typów w postaci podżegania lub pomocnictwa jest niemożliwe lub co najmniej problematyczne. Wrażenie to jest jednak mylne, powstaje w efekcie nieprecyzyjnego sformułowania wypowiedzi.

1. ANALIZA

WYBRANYCH ZNAMION TYPÓW STANOWIĄCYCH *SUI GENERIS* PODŻEGANIE LUB POMOCNICTWO

Typy czynów zabronionych, których znamiona czynnościowe odpowiadają pojęciowo (istotowo) zachowaniu polegającemu na nakłanianiu innej osoby do popełnienia czynu zabronionego (podżeganie) lub ułatwieniu jej je-

⁹ A. Zoll, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, red. W. Wróbel, A. Zoll, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 320–321. Podobnie M. Królikowski, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Kodeks Karny. Komentarz. Część szczególna*, t. I, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 278–279.

¹⁰ A. Zoll, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 33.

¹¹ M. Królikowski, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 294, Nb 44.

¹² L. Tyszkiewicz, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 943, teza 2. Podobna w treści wypowiedź odnośnie do art. 152 § 2 k.k., s. 945.

go popełnienia (pomocnictwo) są w kodeksie karnym trzy – art. 151 k.k., art. 152 § 2 k.k. oraz art. 204 § 1 k.k. Najczęściej wypowiedzi o możliwości popełnienia czynu w postaci podżegania lub pomocnictwa formułowane są w odniesieniu do typu z art. 152 § 2 k.k. Warto jednak odnieść się do wszystkich trzech.

Na początek należałoby przyjrzeć się konsekwencjom przyjęcia, że nie jest możliwe popełnienie żadnego z omawianych typów w postaci podżegania lub pomocnictwa, ponieważ one same stanowią podżeganie i odpowiednio pomocnictwo. Jedną z nich jest konieczność uznania, że strona podmiotowa tych czynów zabronionych oraz ich materialny/formalny charakter są takie, jak w przypadku podżegania i pomocnictwa z części ogólnej kodeksu karnego. Oznaczałoby to, że analizowane typy czynów zabronionych w zakresie znamienia nakłania/namawia można popełnić wyłącznie w zamiarze bezpośrednim (zwykłym). O ile w przypadku namowy do samobójstwa¹³ i do przerwania ciąży wbrew przepisom ustawy¹⁴ tak faktycznie jest, o tyle do znamion podmiotowych czynu zabronionego z art. 204 § 1 k.k. należy cel wymuszający zamiar bezpośredni zabarwiony¹⁵. W zakresie znamienia ułatwiania/ udzielenia pomocy na gruncie art. 18 § 3 k.k. wystarczający jest zamiar ewentualny. W zamiarze ewentualnym można popełnić przestępstwo z art. 151 k.k. polegające na udzieleniu pomocy do samobójstwa i do przerwania ciąży¹⁶. Jednak na gruncie art. 204 § 1 k.k. w grę wchodzi wyłącznie zamiar bezpośredni kierunkowy¹⁷.

¹³ Tak np. A. Zoll, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 322; K. Wiak, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 943; M. Budyn-Kulik, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 472. Odmiennie M. Mozgawa, P. Bachmat, *Przestępstwo doprowadzenia człowieka do targnięcia się na własne życie (art. 151 k.k.) – analiza akt sądowych*, Warszawa 2016, s. 25; w: <https://www.iws.org.pl/analizy-i-raporty/raporty#prawo%20karne%202016> [dostęp: 26.03.2018]; L. Tyszkiewicz, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 943.

¹⁴ R. Kokot, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 880.

¹⁵ M. Budyn-Kulik, M. Kulik, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, w: *Kodeks Karny. Komentarz. Część szczególna*, t. I, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, s. 806 lub przy przyjęciu koncepcji zamiaru quasi-ewentualnego, także ten zamiar. M. Budyn-Kulik, *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 60.

¹⁶ A. Zoll, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 322; K. Wiak, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 472; R. Kokot, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 880.

¹⁷ M. Budyn-Kulik, M. Kulik, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, s. 806.

Komplikuje się również kwestia materialnego lub formalnego charakteru analizowanych typów czynów zabronionych. W doktrynie prawa karnego nie ma zgody co do charakteru podżegania i pomocnictwa w tej mierze. Niektórzy autorzy przyjmują, że mają one charakter bezskutkowy. Przy takim założeniu, którego nie podzielam, również analizowane typy czynów zabronionych musiałyby mieć charakter formalny. Można mieć wątpliwości co do charakteru typów z art. 152 § 2 k.k. i art. 204 § 1 k.k. W zależności od sposobu oznaczenia skutku, można przyjąć, że mają charakter formalny lub materialny. Jeżeli za skutek uznać odpowiednio przerwanie ciąży lub przystąpienie do przerywania ciąży (art. 152 § 2 k.k.)¹⁸ oraz osiągnięcie korzyści majątkowej (art. 204 § 1 k.k.)¹⁹, przestępstwa te mają charakter formalny. Natomiast, jeżeli skutkiem jest nakłonienie innej osoby do określonego zachowania, czyli spowodowanie powzięcia przez nią decyzji o przerywaniu ciąży lub uprawianiu prostytucji albo stworzenie warunków ułatwiających danej osobie przerwanie ciąży lub uprawianie prostytucji, mają one charakter materialny. Bez żadnej wątpliwości przestępstwo z art. 151 k.k. ma charakter materialny, a jego skutkiem jest powzięcie przez pokrzywdzonego próby samobójczej, niezależnie od jej rezultatu.

Jednak nawet przyjęcie poglądu o materialnym charakterze podżegania i pomocnictwa nie rozwiązuje problemu. Na gruncie tej koncepcji, za skutek należy uznać nie popełnienie czynu zabronionego przez nakłanianego lub tego, komu ułatwiono jego popełnienie, lecz odpowiednio – spowodowanie u sprawcy zamiaru popełnienia czynu zabronionego, zamiaru naruszenia zasad ostrożności lub stanu, w którym jego proces decyzyjny kształtuje się w taki sposób, że nastąpi naruszenie zasad ostrożności, chociaż sprawca nie ma takiego zamiaru. W takim ujęciu „nie zgadza się” skutek typu z art. 151 k.k.

W treści art. 151 k.k. mowa jest o namowie oraz udzieleniu pomocy. Przepis art. 152 § 2 k.k. zawiera znamiona czynnościowe „nakłania” oraz „udziela pomocy”. Natomiast do znamion przestępstwa z art. 204 § 1 k.k. należy nakłanianie i ułatwianie. W doktrynie zastanawiano się, w jakiej relacji pozostają ze sobą znamiona czynnościowe „nakłania” z art. 18 § 2 k.k. i „namową [...] doprowadza” z art. 151 k.k. oraz „ułatwia” z art. 18 § 3 k.k. i „przez udzielenie pomocy doprowadza” z art. 151 k.k. oraz „udziela pomo-

¹⁸ M. Budyn-Kulik, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 472; R. Kokot, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 878.

¹⁹ S. Hypś, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, s. 1053; M. Budyn-Kulik, M. Kulik, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, s. 805–806.

cy” z art. 152 § 2 k.k. Należy na marginesie zauważyć pewną niespójność: w art. 204 § 1 k.k. ustawodawca posłużył się niekonsekwentnie pojęciami „nakłania” i „ułatwia”; konstruując zaś przepis art. 152 § 2 k.k. postąpił jeszcze bardziej niekonsekwentnie, posłużył się bowiem zarówno terminem użytym w art. 18 § 2 k.k. – „nakłania”, jak i odmiennym od pojawiającego się w art. 18 § 3 k.k. – „udziela pomocy”.

W literaturze prawa karnego nie ma zgody co do tego, jak wygląda relacja między pojęciami „nakłaniać” i „namawiać” oraz „udzielić pomocy” i „ułatwiać”²⁰. Niektórzy autorzy są zdania, że namowa i nakłanianie są tożsame zakresowo²¹. Inni uznają, iż termin „nakłanianie” jest szerszy²². Wydaje się, że ten ostatni pogląd nie jest trafny, ponieważ nie ma powodów dla przyjęcia, że wynik wykładni językowej w tym przypadku należy zmodyfikować przy użyciu innych jej rodzajów. Według twórców *Słownika języka polskiego*, „namowa” oznacza nakłanianie, namawianie do czegoś²³, zaś „nakłanianie” znaczy tyle, co wpłynąć na czyjąś decyzję, namówić, przekonać, zachęcić, skłonić²⁴. Ponieważ słowa te w języku polskim mają zbliżone znaczenie, trudno zgadnąć, na czym miałyby się zasadzać różnica znaczeniowa między nimi na użytek prawa karnego. Nie ma również podstaw ani językowych, ani wynikających z jakiegokolwiek innego względu (np. *ratio legis* przepisu) do przyjęcia, że udzielenie pomocy i ułatwienie oznaczają co innego²⁵.

Powstaje wątpliwość, czy z faktu, że w dwóch przypadkach typów *sui generis* podżegania i pomocnictwa ustawodawca posłużył się na określenie czynności sprawczej innymi terminami niż w trzecim przypadku można wyprowadzić daleko idące wnioski. Z zasady spójności i jednolitości wykładni

²⁰ Zob. M. Budyn-Kulik, *Pomoc do samobójstwa*, w: *System Prawa Karnego*, t. X: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 147–149.

²¹ A. Zoll, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 320–321; J. Kosonoga-Zygmunt, *Namowa i udzielenie pomocy*, s. 48.

²² S. Śliwiński, *Polskie prawo karne materialne*, Gebethner i Wolff, Warszawa 1946, s. 345; tak też K. Daszkiewicz, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000, s. 250.

²³ *Słownik języka polskiego*, t. II, red. M. Szymczak, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979, s. 271.

²⁴ Tamże, s. 264.

²⁵ M. Szeroczyńska, *Eutanazja i wspomagane samobójstwo na świecie*, Universitas, Kraków 2004, s. 389. Odmiennie P. Kozłowska-Kalisz, *Eutanazja a udział w samobójstwie (uwagi na tle art. 151 KK)*, w: *Eutanazja*, red. M. Mozgawa, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 189–190. Zob. też R. Kokot, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 870–872.

wynika nakaz nadawania takiego samego znaczenia takim samym pojęciom, zaś odmiennego – różnym²⁶. Trudno jednak w analizowanej sytuacji, mając na uwadze konieczność utrzymania założenia o racjonalności ustawodawcy, przyjąć, że użyte w tych przepisach pojęcia mają różne znaczenia. Nie istnieje żaden dający się znaleźć powód, dla którego w analizowanych trzech przepisach miałyby zostać zastosowana inna technika legislacji. Owa rozbieżność zdaje się raczej wynikać z braku staranności ustawodawcy. Chcąc jednak znaleźć jakieś racjonalne uzasadnienie dla zastosowania w tych trzech przepisach różnej techniki legislacyjnej można, wchodząc w rolę „advokata diabła”, posłużyć się argumentem, że ustawodawca tylko dlatego użył w części ogólnej i szczególnej kodeksu karnego różnych terminów, aby podkreślić samoistność typu czynu zabronionego z części szczególnej. Być może uzasadnieniem całkowicie odmiennym, podkreślającym odrębność od opisanych w części ogólnej kodeksu karnego podżegania i pomocnictwa, redakcji przepisu art. 151 k.k. jest okoliczność, iż czynność wykonawcza jest skierowana na spowodowanie skutku, który bez żadnych wątpliwości nie tylko nie stanowi czynu zabronionego, ale również w ocenie powszechnej budzi raczej współczucie niż potępienie. W przypadku przepisów art. 152 § 2 k.k. i art. 204 § 1 k.k. skutek, na którego wywołanie jest skierowane zachowanie sprawcy również nie stanowi czynu zabronionego, ale ocena moralna zachowania realizującego go nie jest już taka jednoznaczna. W przypadku czynu z art. 152 § 2 k.k. nakłaniania do przerwania ciąży kobieta, nie popełnia wprawdzie czynu zabronionego, ale osoba faktycznie wykonująca ten zabieg tak. Przepięstwa z art. 204 § 1 k.k. związane są z uprawianiem prostytutki, co także nie realizuje znamion przestępstwa, chociaż w określonych sytuacjach może stanowić wykroczenie nieobyczajnego wybryku.

Czynności sprawcze z art. 151 k.k., art. 152 § 2 k.k. oraz 204 § 1 k.k. sprowadzają się do bardzo zbliżonych co do swej istoty zachowań. Wyraźnie widać to zwłaszcza w przypadku nakłaniania (namowy). Niezależnie od typu czynu zabronionego sposób zachowania sprawcy może być taki sam (oczywiście inna będzie treść namowy czy nakłaniania), np. może to być próba perswazji ustnej, wykorzystanie znajomości cech charakteru osoby namawianej/ nakłanianej i faktów z jej życia, wysłanie listu lub e-maila. Ułatwie-

²⁶ P. Wiatrowski, *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 105–115; L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Zakamycze, Kraków 2001, s. 121–124; zob. także M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, LexisNexis, Warszawa 2012, s. 139–148.

nie/ udzielenie pomocy w każdym przypadku polegać będzie na sprawieniu, że pokrzywdzony podejmując pewne zachowanie nie napotyka na przeszkody, jest mu łatwiej je przedsięwziąć. W odniesieniu do każdego z analizowanych czynów zabronionych będzie sprowadzało się do innych konkretnych zachowań, np. w przypadku czynu z art. 151 k.k. może polegać na dostarczeniu fiolki z trucizną, z art. 152 § 2 k.k. na skontaktowaniu kobiety z osobą, która podejmuje się ciężę usunąć wbrew przepisom ustawy, a z art. 204 § 1 k.k. na udostępnieniu osobie uprawiającej prostytutkę nieodpłatnie mieszkania. Posłużenie się zatem terminami „nakłania” i „ułatwia” w art. 204 § 1 k.k. oraz „nakłania” w art. 152 § 2 k.k. można wykorzystać jako argument potwierdzający tezę o tożsamości znaczeniowej określeń „namową doprowadza” i „nakłania” oraz „udzielenie pomocy” i „ułatwianie”.

Przyjęcie, że analizowane pojęcia mają różne znaczenia prowadziłyby również do absurdalnego wniosku, że w przypadku art. 151 k.k. i pierwszego znamienia czynnościowego z art. 152 § 2 k.k. możliwe jest ich popełnienie w postaci podżegania lub pomocnictwa, zaś w odniesieniu do czynów z art. 204 § 1 k.k. oraz drugiego znamienia czynnościowego z art. 152 § 2 k.k. – nie. W przypadku bowiem, gdyby uznać, że pojęcia „namową doprowadza” i „nakłania” oraz „udzielenie pomocy” i „ułatwianie” mają różne znaczenia, oczywiste jest, iż teza o braku możliwości popełnienia przestępstwa z art. 151 k.k. w postaci podżegania lub pomocnictwa, nie może się ostać. Skoro ustawodawca w sposób całkowicie autonomiczny, w oderwaniu od treści przepisów części ogólnej, określa znamiona typu, a znamiona czynnościowe, choć pozornie przypominają te, użyte w art. 18 § 2 i 3 k.k., mają inne znaczenia, nie byłoby podstaw do przyjęcia, że ze względu na samo brzmienie przepisu nie można zastosować jednocześnie do opisu sytuacji sprawy przepisu art. 18 § 2 lub 3 k.k. i art. 151 k.k.

2. MOŻLIWOŚĆ POPEŁNIENIA TYPÓW STANOWIĄCYCH *SUI GENERIS* PODŻEGANIE LUB POMOCNICTWO W POSTACI PODŻEGANIA LUB POMOCNICTWA

W zajęciu stanowiska odnośnie do *meritum* omawianej kwestii, ustalenie zakresów znaczeniowych i relacji znamion czynnościowych z części ogólnej i szczególnej kodeksu karnego, nie odgrywają jednak kluczowej roli. Przestępstwa z art. 151 k.k., art. 152 § 2 k.k. i 204 § 1 k.k. mogą zostać popełnione także w postaci podżegania pomocnictwa, a uzasadnić taki pogląd można na co najmniej kilka sposobów.

Przepisy części ogólnej kodeksu karnego mają zastosowanie do przepisów części ogólnej. Ustawodawca nie przewidział tu żadnych wyłączeń, oprócz tych wynikających z konstrukcji danej instytucji, np. nieumyślne mogą być tylko wyraźnie wskazane występki, przygotowanie karalne jest tylko wtedy kiedy ustawa wyraźnie tak stanowi.

Stanowisko, że nie jest możliwe podżeganie lub pomocnictwo do typów stanowiących podżeganie lub pomocnictwo *sui generis* jest niesłuszne również dlatego, że w polskim prawie karnym funkcjonuje konstrukcja tzw. łańcuskowego podżegania i pomocnictwa²⁷.

Kodeks karny zawiera przepisy, z których przy pomocy wykładni wydobywane są zakodowane w nich normy. Przy ich rekonstrukcji należy sięgać do przepisów części ogólnej i szczególnej. Niezależnie od tego, w jakiej postaci (podżeganie, pomocnictwo, któraś z postaci sprawstwa) popełniony jest czyn, punktem wyjścia jest ustalenie faktu realizacji przez sprawcę znamion przedmiotowych (przede wszystkim strony przedmiotowej), następnie sprawdzenie, czy nie zachodzą jakieś podstawy do wyłączenia odpowiedzialności karnej (brak bezprawności, winy lub stopień społecznej szkodliwości nie przekraczający znikomego). W dalszej kolejności trzeba sprawdzić realizację znamienia strony podmiotowej. Najważniejszym elementem jest zatem ustalenie zrealizowania wskazanego przez ustawodawcę w opisie czynu zabronionego znamienia czynnościowego. Mówiąc o czynie należy odnosić się do znamienia czynnościowego, a mówiąc o sprawcy – do sprawcy czynu zabronionego. Używanie terminów z zakresu prawa karnego związanych z czynem i jego sprawstwem na określenie zachowań innych osób, niebędących sprawcą czynu prowadzi do nieporozumień. Pojęcie „czyn” jest pojęciem sztucznym. Posługuje się nim prawo karne nadając mu swoiste znaczenie. Jest ono prawnie relewantne w kontekście popełnienia czynu zabronionego. Do opisu zachowania innej osoby, niebędącej sprawcą, np. pokrzywdzonego, będącego lub nie, przedmiotem czynności wykonawczej powinno się używać innego określenia, np. „zachowanie”. Nie można również używać określenia „sprawca czynu” do opisu zachowania przedmiotu czynności wykonawczej. W analizowanych trzech przepisach osoba podejmująca próbę samobójczą, kobieta ciężarna oraz osoba uprawiająca prostytutkę nie są sprawcami czynu (zabronionego). Należałoby raczej mówić o autorze zachowania, przedmiocie czynności wykonawczej lub po prostu używać określeń

²⁷ M. Kulik, *Formy popełnienia przestępstwa*, w: *Samobójstwo*, red. M. Mozgawa, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 80.

pojawiających się w treści poszczególnych przepisów. Stwierdzenie, że podżeganie lub pomocnictwo do czynu z art. 151 k.k., art. 152 § 2 k.k. lub art. 204 § 1 k.k. jest niemożliwe, stanowi zatem niedopuszczalne uproszczenie.

W przypadku typu z art. 151 k.k. znamię czynnościowe polega na doprowadzeniu do samobójstwa na dwa alternatywne sposoby (namową lub przez udzielenie pomocy²⁸). Dla dopełnienia całości obrazu tego typu czynu zabronionego należy dodać, że ma on charakter materialny²⁹. Skutkiem jest podjęcie próby samobójczej przez osobę namawianą lub tę, której udzielono pomocy (pokrzywdzonego). Pojawia się tu zatem, niejako w tle, kolejne zachowanie należące do znamion czynu – targnięcie się na życie. Mamy jednak do czynienia z różnymi autorami czynów, a co za tym idzie – owe zachowania mają różne znaczenia prawno-karne. Doprowadzenie do samobójstwa jest znamieniem czynnościowym przestępstwa z art. 151 k.k. Osoba, która takie zachowanie podejmuje, jest sprawcą tego czynu zabronionego. Targnięcie się na życie zaś, jest skutkiem niezbędnym do przyjęcia, że czyn został dokonany, a nie jedynie usiłowany. To zachowanie jest podjęte przez osobę inną niż sprawca. Dlatego przestępstwo z art. 151 k.k. bywa określane mianem podżegania lub pomocnictwa *sui generis*, ponieważ zachowanie sprawcy przypomina te postaci popełnienia czynu, ale nie stanowi ono podżegania lub pomocnictwa do czynu zabronionego. Innymi słowy, w konstrukcji typu zawarte jest jakby- podżeganie i jakby- pomocnictwo do targnięcia się na życie. Pozostajemy tu zatem niejako wewnątrz typu.

Podżeganie do przestępstwa z art. 151 k.k. nie polega na nakłanianiu do podjęcia próby samobójczej. Na tym polega realizacja znamion tego typu w postaci sprawstwa. Podżeganie do przestępstwa z art. 151 k.k. polega na nakłanianiu innej osoby do tego, aby namówiła kogoś do popełnienia samo-

²⁸ Należy podkreślić po raz kolejny, że takie ujęcie znamienia czynnościowego jest co najmniej niefortunne. O ile nie budzi wątpliwości, że można człowieka doprowadzić do samobójstwa namową, o tyle doprowadzenie kogokolwiek do czegośkolwiek przez samo tylko udzielenie tej osobie pomocy, jest wątpliwe z językowego punktu widzenia. Wydaje się, że ustawodawca przedłożył w tym przypadku względy ekonomiki językowej nad konieczność zachowania poprawności językowej. Szerzej na ten temat M. Budyn-Kulik, *Doprowadzenie i pomoc do samobójstwa w polskim prawie karnym*, w: *Samobójstwo*, red. M. Mozgawa, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 68. Nie przekonuje mnie w tym zakresie pogląd, według którego „doprowadza” w odniesieniu do udzielenie pomocy wskazuje na intensywność zależności między udzieleniem pomocy a podjęciem próby samobójczej. Tak R. Kokot, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 870–871; M. Szeroczyńska, *Eutanazja i wspomagane samobójstwo*, s. 388.

²⁹ M. Budyn-Kulik, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 471; R. Kokot, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, s. 871.

bójstwa albo aby udzieliła jej do tego pomocy. Podżegaczem jest A, który chcąc, aby jego znajomy B namówił kuzynkę C do popełnienia samobójstwa, nakłania go, aby ten w rozmowie z ową kuzynką, 50-letnią rozwódką, od której odszedł mąż, która została zwolniona z pracy, etc., przekonał ją, że nie ma żadnych perspektyw, że np. kobieta w jej wieku i o jej wyglądzie nie ma szans na ułożenie sobie życia ani osobistego, ani zawodowego, że będzie tylko gorzej, etc. i że w związku z tym powinna odebrać sobie życie, aby zaoszczędzić sobie dalszych upokorzeń i cierpień. Podżegaczem będzie również A, który wiedząc, że pani C rozważa zamiar targnięcia się na własne życie, nakłania znajomego B, aby ten dostarczył jej fiolkę z trucizną (chce, aby ten dostarczył jej fiolkę z trucizną).

Pomocnictwo do tego przestępstwa natomiast nie polega na ułatwieniu innej osobie podjęcia próby samobójczej, tylko na ułatwieniu innej osobie przystąpienia do namowy lub udzielenia pomocy osobie, która miałaby podjąć próbę samobójczą. Za pomocnika należy uznać A, który chcąc, aby B namówił swoją kuzynkę C do targnięcia się na życie, aranżuje ich spotkanie, albo podaje mu jej adres mailowy czy numer telefonu. Analogicznie – do przyjęcia, iż A jest pomocnikiem wystarczy, że ten przypuszcza, iż B chce namówić C do popełnienia samobójstwa i poproszony przez niego o zaaranżowanie spotkania, spełnia prośbę, godząc się na to, że podczas tego spotkania B będzie namawiał znajomą do targnięcia się na życie. Pomocnikiem będzie A również wtedy, gdy chcąc, aby B udzielił pomocy C przy popełnieniu samobójstwa, daje mu silnie trujący specyfik albo podaje mu kontakt do osoby, która taki specyfik może dostarczyć. A może popełnić czyn również w zamiarze ewentualnym, gdy przypuszczając, że B chce ułatwić C popełnienie samobójstwa, poproszony przez niego o podanie kontaktu do osoby, która może dostarczyć truciznę, czyni to, godząc się na to, że w ten sposób ułatwia B popełnienie czynu zabronionego.

Podżeganie i pomocnictwo z art. 18 § 2 i 3 k.k. nakładamy niejako od zewnątrz na znamiona typu (niezależnie od tego, czy uzna się je za formy zjawiskowe czy elementy nowego typu czynu zabronionego).

W przypadku typu z art. 152 § 2 k.k., znamię czynnościowe jest również określone alternatywnie. Sprawcą tego czynu zabronionego jest osoba, która udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania. Podżegacz popełnia ten czyn w ten sposób, że nakłania inną osobę do tego, aby ta nakłoniła kobietę ciężarną do przerwania ciąży wbrew przepisom ustawy (np. partner ciężarnej kobiety nakłania jej siostrę) lub nakłania inną osobę, aby ta udzieliła kobiecie pomocy przy przerwaniu ciąży (np. partner ciężarnej kobiety nakłania znajomego,

aby ten skontaktował kobietę z osobą organizującą „wyjazd aborcyjny”). Pomocnictwo natomiast polegać będzie na ułatwieniu innej osobie nakłonienia kobiety do przerwania ciąży (np. partner ciężarnej kobiety chcąc ułatwić jej przyjaciółce nakłonienie jej do przerwania ciąży, porusza często w rozmowach z partnerką kwestie ciemnych stron rodzicielstwa, ciężkiej sytuacji finansowej) albo na ułatwieniu innej osobie udzielenia pomocy (np. przyjaciółka ciężarnej kobiety informuje jej partnera o możliwości nawiązania kontaktu z osobą organizującą przerwanie ciąży wbrew przepisom ustawy).

Analogicznie w przypadku czynu zabronionego z art. 204 § 1 k.k. czyn podżegacza polegać może na nakłonieniu innej osoby do tego, by ta nakłoniła inną osobę do uprawiania prostytucji lub do tego, aby ułatwiła jej uprawianie (wystarczy wystąpienie celu osiągnięcia korzyści majątkowej u osoby nakłanianej, nie u podżegacza), np. tzw. werbownik nakłania chłopaka dziewczyny, aby ten nakłonił ją do uprawiania prostytucji, nęcąc go możliwością uzyskiwania z tego faktu profitów finansowych lub przyjaciółka osoby uprawiającej prostytucję, nakłania znajomego, aby ten wynajął mieszkanie, w którym ta mogłaby „pracować”. Pomocnictwo sprowadzać się będzie do ułatwienia innej osobie nakłonienia kogoś do uprawiania prostytucji (zaaranżowanie spotkania werbownika z pokrzywdzoną) lub ułatwienie udzielenia pomocy (skontaktowanie osoby wynajmującej mieszkanie z osobą uprawiającą prostytucję).

Powstaje także interesujące zagadnienie, czy sama osoba zainteresowana – ewentualny samobójca, kobieta ciężarna lub osoba uprawiająca prostytucję może popełnić odpowiednio przestępstwo z art. 151 k.k., art. 152 § 2 k.k. lub art. 204 § 1 k.k. w postaci podżegania lub pomocnictwa. W przypadku typów czynów zabronionych z art. 151 k.k. i art. 204 § 1 k.k. zachowanie, do podjęcia którego przedmiot czynności sprawczej jest namawiany/nakłaniany lub do podjęcia którego udzielana jest mu pomoc/którego podjęcie jest ułatwiane, nie jest w ogóle przestępstwem. Wydaje się, że nie ma przeszkód, aby uznać, że w takiej sytuacji osoba będąca przedmiotem czynności wykonawczej z art. 151 k.k. lub art. 204 § 1 k.k. może ponieść odpowiedzialność za podżeganie do tego przestępstwa popełnionego w postaci udzielenia pomocy/ułatwienia, np. kobieta ciężarna nakłania inną osobę, aby ta pożyczyła jej pieniądze na przerwanie ciąży albo osoba trudniąca się prostytucją nakłania inną osobę, aby ta za opłatą udostępniła jej mieszkanie na ten cel³⁰. Nie-

³⁰ Odrzucają taką możliwość ze względów kryminalnopolitycznych M. Berent, M. Filar, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Wolters Kluwer, Warszawa, s. 1266.

co mniej prawdopodobne jest, aby osoba będąca przedmiotem czynności wykonawczej z art. 151 k.k. lub art. 204 § 1 k.k. podżegała inną osobę, aby ta doprowadziła ją namową do samobójstwa lub nakłoniła do uprawiania prostytucji albo żeby ułatwiła innej osobie doprowadzenie siebie namową do samobójstwa lub udzielenie jej do tego pomocy albo ułatwiła innej osobie nakłonienie siebie do uprawiania prostytucji lub do ułatwienia jej tego. Dlatego ze względów racjonalno-logicznych należałoby te możliwości wykluczyć.

W przypadku przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. kwestia podżegania i pomocnictwa komplikuje się o tyle, że jest to przestępstwo niejako odwrotnie indywidualne właściwe. Przerwanie ciąży wbrew przepisom ustawy stanowi przestępstwo, które może być popełnione przez każdego z wyjątkiem samej kobiety ciężarnej. *Prima facie* wydaje się zatem, że kobieta ciężarna nie może popełnić czynu zabronionego z art. 152 § 2 k.k. w postaci podżegania i pomocnictwa. Taki pogląd zadaje się dominować w literaturze prawa karnego. Jest on konsekwencją okoliczności, że kobieta ciężarna nie może popełnić czynu zabronionego polegającego na przerwaniu ciąży, a skoro w art. 152 § 2 k.k. określony został typ odpowiadający *sui generis* podżeganiu i pomocnictwu do tego przestępstwa, nie może go również popełnić. Zagadnienie to jest jednak bardziej złożone. Kluczem jest tutaj określenie *sui generis* podżeganie i pomocnictwo. Nie jest to zatem podżeganie i pomocnictwo z art. 18 § 2 i 3 k.k. Przepis art. 152 § 2 k.k. stanowi, należy to po raz kolejny z całą mocą podkreślić, całkowicie autonomiczny w stosunku do art. 18 § 2 i 3 k.k. typ czynu zabronionego. Wydaje się, że jedynym argumentem przemawiającym za wyłączeniem z grona podmiotów kobiety ciężarnej, której ciąża ma zostać przerwana, są względy funkcjonalne i pragmatyczne. W przypadku żadnego przestępstwa ustawodawca nie wprowadza konstrukcji nakłaniania przez sprawcę samego siebie do jego popełnienia, ani udzielenia samemu sobie pomocy. Absurdalne było przyjęcie takiej konstrukcji w tym przypadku. Konsekwencją takiego założenia byłoby przyjęcie, że karalne jest nakłanianie samej siebie przez kobietę ciężarną do zachowania, które podjęte przez nią nie stanowi czynu zabronionego, a zatem nie jest zagrożone karą.

Analogicznie należy ze względów logicznych wykluczyć możliwość nakłaniania przez kobietę ciężarną innej osoby, aby to nakłoniła ją do przerwania ciąży wbrew przepisom ustawy, także możliwość udzielenia innej osobie pomocy do tego, aby to nakłoniła ją do takiego zachowania. Sytuacja zmienia się nieco, jeżeli rozważyć możliwość podżegania lub pomocnictwa popełnionego przez kobietę ciężarną wobec osoby, która miałaby jej udzielić

pomocy przy popełnieniu czynu. Jest ona pojęciowo możliwa. Powstaje pytanie, czy w takim przypadku kobieta ciężarna może być sprawcą czynu polegającego na podżeganiu lub pomocnictwie do przestępstwa z art. 152 § 2 k.k., popełnionego w postaci udzielenia pomocy. Na pierwszy rzut oka mogłoby się ono wydawać pytaniem retorycznym – skoro kobieta ciężarna nie popełnia przestępstwa polegającego na przerwaniu ciąży, nie może popełnić przestępstwa z art. 152 § 2 k.k., które do takiego zachowania się odnosi, w postaci pomocnictwa. Po dłuższym zastanowieniu jednak, odpowiedź taka nie jawi się już jako oczywista. Byłaby taka, gdyby czyn zabroniony z art. 152 § 2 k.k. polegał na przerwaniu ciąży, lecz ustawodawca wprowadził inne ujęcie znamion czynnościowych. Kobieta ciężarna, która ma zamiar przerwać ciążę wbrew przepisom ustawy, nie ponosi odpowiedzialności karnej za to zachowanie, nie znaczy to jednak, że w ogóle pozostaje bezkarna. Nakłanianie innej osoby w zamiarze bezpośrednim do popełnienia przestępstwa realizuje znamiona podżegania z art. 18 § 2 k.k. Wydaje się, że nie ma racji dogmatycznych przemawiających za wyłączeniem możliwości poniesienia przez kobietę ciężarną odpowiedzialności karnej za taki czyn. Jest to wyłącznie kwestia określonej polityki karnej. Ustawodawca nie przewidział, co prawda, ogólnej możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary w tym przypadku, nie znaczy to jednak, że sąd nie może w takiej sytuacji potraktować kobiety ciężarnej łagodniej niż innego sprawcę (np. odstąpić od wymierzenia kary na podstawie art. 59 k.k., nadzwyczajnie złagodzić wymiar kary na podstawie art. 60 § 2 k.k.).

ZAKOŃCZENIE

Na sądach orzekających, zwłaszcza apelacyjnych i Sądzie Najwyższym, ciąży szczególna odpowiedzialność – nie tylko za sprawowanie wymiaru sprawiedliwości jako takiego, czyli dbanie o to, aby zapadające rozstrzygnięcia były merytorycznie poprawne i sprawiedliwe, ale również odpowiedzialność za ich formalną stronę. Jawność wyroków przyczynia się do budowania świadomości prawnej społeczeństwa; wpływa także na kształtowanie poglądów doktryny. Wypowiedzi sądów powinny być zatem precyzyjne tak, aby ich sens nie budził wątpliwości i aby nie generowały pozornych problemów. Z drugiej strony, podobna odpowiedzialność spoczywa również na przedstawicielach doktryny, ponieważ pojawiające się w literaturze poglądy często stanowią uzasadnienie dla rozstrzygnięć sądowych.

PIŚMIENNICTWO

- Berent, Marcin, i Marian Filar. 2016. „Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.” W Kodeks karny. Komentarz, red. Marian Filar, 1207–1270. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Budyn–Kulik, Magdalena, i Marek Kulik. 2017. „Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.” W Kodeks Karny. Komentarz. Część szczególna. T. I, red. Michał Królikowski, i Robert Zawłocki, 656–808. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Budyn–Kulik, Magdalena. 2015. *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Budyn–Kulik, Magdalena. 2016. „Pomoc do samobójstwa.” W System Prawa Karnego. T. X: Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym, red. Jarosław Warylewski, 140–155. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Budyn–Kulik, Magdalena. 2017. „Doprowadzenie i pomoc do samobójstwa w polskim prawie karnym.” W Samobójstwo, red. Marek Mozgawa, 63–87. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Budyn–Kulik, Magdalena. 2017. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.” W Kodeks karny. Komentarz, red. Marek Mozgawa, 456–494. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Daszkiewicz, Krystyna. 2000. *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Hypś, Sławomir. 2018. „Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.” W Kodeks karny. Komentarz, red. Alicja Grześkowiak, i Krzysztof Wiak, 1006–1054. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Kokot, Rajnhardt. 2015. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.” W Kodeks karny. Komentarz, red. Ryszard A. Stefański, 811–954. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Kosonoga–Zygmunt, Julia. 2015. „Namowa i udzielenie pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)” *Prokuratura i Prawo* 11:45–65.
- Kozłowska–Kalisz, Patrycja. 2015. „Eutanazja a udział w samobójstwie (uwagi na tle art. 151 KK).” W Eutanazja, red. Marek Mozgawa, 173–195. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Królikowski, Michał. 2017. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.” W Kodeks Karny. Komentarz. Część szczególna. T. I, red. Michał Królikowski, i Robert Zawłocki, 230–359. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Kulik, Marek. 2017. „Formy popełnienia przestępstwa.” W Samobójstwo, red. Marek Mozgawa, 74–88. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Leszczyński, Leszek. 2001. *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*. Kraków: Zakamycze.
- Mozgawa, Marek, i Paweł Bachmat. 2016. „Przestępstwo doprowadzenia człowieka do targnięcia się na własne życie (art. 151 k.k.) – analiza akt sądowych.” 25. Warszawa. W <https://www.iws.org.pl/analizy-i-raporty/raporty#prawo%20karne%202016> [dostęp: 26.03.2018].
- Norwid, Cyprian K. 2018. „Za wstęp (ogólniki).” W <http://norwid.klp.pl/a-2487.html> [dostęp: 28.03.2018].
- Szeroczyńska, Małgorzata. 2004. *Eutanazja i wspomagane samobójstwo na świecie*. Kraków: Universitas.
- Szymczak, Mieczysław (red.). 1979. *Słownik języka polskiego*. T. II. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Śliwiński, Stanisław. 1946. *Polskie prawo karne materialne*. Warszawa: Gebethner i Wolff.
- Tyszkiewicz, Leon. 2016. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.” W Kodeks karny. Komentarz, red. Marian Filar, 928–960. Warszawa: Wolters Kluwer.

- Wiak, Krzysztof. 2018. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.” W Kodeks karny. Komentarz, red. Alicja Grześkowiak, i Krzysztof Wiak, 840–900. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Wiatrowski, Piotr. 2013. *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Zieliński, Maciej. 2012. *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*. Warszawa: LexisNexis.
- Zoll, Andrzej. 2017. „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.” W Kodeks karny. Część szczególna. T. II, red. Władysław Wróbel, i Andrzej, 247–431. Warszawa: Wolters Kluwer.

TO NAME A THING WITH A PROPER WORD,
ABOUT THE NECESSITY OF BEING PRECISE IN FORMING STATEMENTS
IN A CRIMINAL LAW – ON A GROUND OF INCITEMENT AND ADJUVANT
FOR CRIMES THAT ARE *SUI GENERIS* INCITEMENT AND ADJUVANT

Summary. Some opinions in Polish judicature and literature suggest seem to suggest that general rules of incitement and adjuvant for crimes that are *sui generis* incitement and adjuvant can not be applied. Such conclusion is false. It arouses because of imprecise use of criminal lae terminology. Polish Criminal Code contains three types of crimes this kind – art. 151, art. 152 § 2 and art. 204.

Key words: incitement, adjuvant, suicide, abortion, prostitution